

Rapport

Nämnduppdrag om att utreda den geografiska tillgången till kultur- och fritidsverksamhet och identifiera områden med bristande utbud.

2024-02-01

Susanne Svidén
Chef fritid och friluft

tyresö kommun

Innehållsförteckning

1	Uppdragets bakgrund syfte och tolkning	4
2	Resultat och analys	5
2.1	Metod	5
2.2	Närhet till anläggningar och lokaler.....	6
2.3	Besökstryckspotential	8
2.4	Befolkningsstruktur i olika kommundelar	9
2.5	Analys kring avståndets konsekvenser	9
3	Slutsatser och rekommenderade åtgärder	11
	Bilagor.....	12

1 Uppdragets bakgrund syfte och tolkning

I nämndplan 2023 fick kultur- och fritidsförvaltningen i uppdrag att *utreda den geografiska tillgången till kultur- och fritidsverksamhet och identifiera områden med bristande utbud.*

Utredningen redogör för följande:

- Den geografiska fördelningen av kommunens kultur-, spontanidrotts- och idrottsanläggningar i Tyresö kommun
- Hur befolkningsstorlek, befolkningsprognos, åldersstruktur samt socioekonomiska strukturen ser ut i de olika områdena i Tyresö
- Hur tillgängliga kultur-, spontanidrotts- och idrottsanläggningar är för medborgare i olika områden, inklusive hur transportmöjligheterna ut.
- Var tillgången av våra kultur-, spontanidrotts- och idrottsanläggningar är god samt var utmaningar och vita fläckar finns.

Syftet med utredningen har varit att med hjälp av geografiska analyser undersöka avståndets konsekvenser för medborgarnas möjligheter att ha en aktiv och meningsfull fritid.

Uppdraget anknyter till andra uppdrag och politiska prioriteringar i kommunen.

Tyresö kommuns vision beskriver den långsiktiga utvecklingen av kommunen och dess verksamheter. Tyresö kommun har följande vision:

I Tyresö finns det hållbara livet, nära storstad, skog och skärgård.

I Tyresö finns plats för alla – här trivs nya tankar.

Tillsammans skapar vi trygghet och tillit.

Tyresö är hemma!

I kommunplanen anges fyra målområden som alla leder mot visionen: medarbetare, kvalitet, leverans och ekonomi, där de tre sista har direkt påverkan på kommunens uppdrag mot medborgarna. Nämnden har för dessa tre målområden satt upp följande mål:

- Verksamheter, service och mötesplatser håller god kvalitet
- Tyresöbor har tillgång till ett rikt och varierat utbud av kultur- och fritidsaktiviteter som främjar folkhälsan
- Verksamheter, lokaler och anläggningar inom kultur- och fritidsområdet har social-, miljömässig och ekonomisk hållbarhet.

Kommunfullmäktige har i kommunplan för 2024-2027, målområde 3, slagit fast att i Tyresö ska alla invånare och besökare ha tillgång till en meningsfull fritid, rik kultur och en tillgänglig natur.

2 Resultat och analys

2.1 Metod

Hur långt det är till kultur- och fritidsverksamhet är en grundläggande aspekt av tillgången till kultur-, spontanidrotts- och idrottsanläggningar. Nedan presenteras kartor och analyser av dessa, som visar den geografiska spridningen av olika kultur- och fritidsanläggningar.¹ Kartorna har sedan analyserats i relation till andra kartor som visar befolkningsstorleken, befolkningsprognoser, åldersstruktur, samt vilken socioekonomisk struktur, som de olika kommundelarna präglas av.

I analysen används ett referensavstånd på 500 – 1500 m, med 250 m som intervall. Resultaten av analyserna visar därmed att vissa tyresöbor bor inom ett referensavstånd (har relativt nära till kultur-, spontanidrotts- och idrottsanläggningar) och andra hamnar utanför referensavståndet (har relativt längre till kultur-, spontanidrotts- och idrottsanläggningar). Referensavståndet skulle kunna förstås som ett mått på god närhet med gång-, cykel och kollektivtrafik, men är inte beslutat av någon instans.

Kartorna använder olika färger för att indikera närheten till kultur-, spontanidrotts- och idrottsanläggningar genom att skapa serviceområden baserade på avståndet till varje anläggning via trafiknätet.² De färgkodade buffertzonerna går från mörk till ljus och visar den geografiska närheten till kultur-, spontanidrotts- och idrottsanläggningar, där mörkt indikerar närmare platsen och ljust indikerar avlägsen. Buffertzonerna representerar avstånd längs med hela vägtrafiknätet, inklusive gång-, cykel-, och bilvägar.

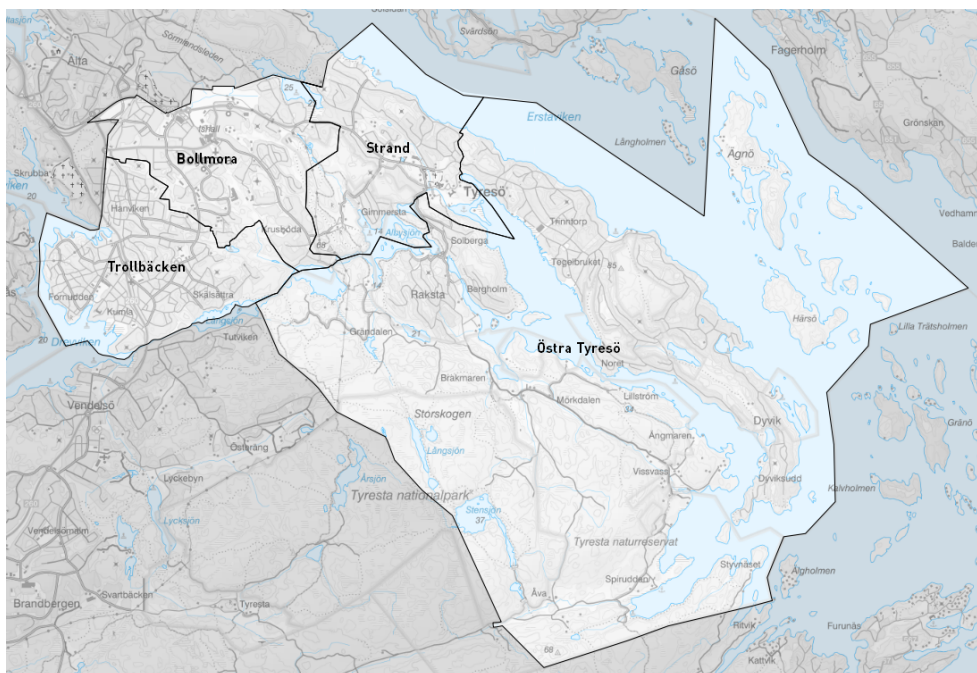
- De olika färgade linjerna representerar avstånd längs med gång- och cykelvägnätet.
- Den gråskaliga färgkoden används för att visa antalet boende per fastighet. En gradient från ljusgrå till mörkgrå indikerar områden med lägre respektive högre befolkningsdensitet.
- De svarta prickarna med vit kontur representerar busshållplatser inom det studerade området.

¹ Exempelvis fotbollsplaner, ishallar, idrottshallar och gymnastiksalor, fritidsgårdar, golfbanor, ridhus, idrottsplatser spontanidrottsplatser samt platser för kultur.

² De olika färgade polygonerna (utformade som buffertzoner) skapades för intervallerna <500 m, 501-750 m, 751-1000 m, 1001-1250 m och 1251-1500 m.

2.2 Närhet till anläggningar och lokaler

I avsnittet nedan förklaras vilka områden som ligger inom eller utom referensavståndet från respektive lokal- eller anläggning baserat på informationen i respektive karta. Kartorna återfinns i bilaga 3. I texten nedan hänvisar utredningen till följande kommungränser. För mer detaljerad information se fotnot.

2.2.1 Närhet till idrottshall

De blå romboiderna representerar idrottshallarna i Tyresö som sammanlagt är sju stycken. Stora delar av Tyresö och framförallt de centrala delarna har god närhet till idrottshall. Idrottshallarna ligger i regel inom 500 m från närmaste busshållplats, med Dalhallen som undantag. Det finns områden i Bollmora³ och Trollebäcken⁴ som har länge än 1,5 km till närmsta idrottshall. De som bor på Östra Tyresö i omvandlingsområdena har längre avstånd till idrottshall (se karta i Bilaga 3)

2.2.2 Närhet till gymnastiksal

De rosa romboiderna representerar gymnastiksalar i Tyresö som sammanlagt är åtta stycken. Stora delar av Tyresö har god närhet till en gymnastiksal. Gymnastiksalar ligger i regel inom 500 m från närmaste busshållplats. De som bor på Östra Tyresö i omvandlingsområdet, delar av Trollebäcken, samt centrala delarna av Tyresö strand har längre avstånd till en gymnastiksal (se karta i Bilaga 3).

³ Lindalen samt Öringe

⁴ Västra Persudde, Hanviken och Skälsätra

2.2.3 Närhet till ishall och idrottsplats

De blå romboiderna representerar ishallar i Tyresö som sammanlagt är två och är placerade på våra idrottsplatser som är de bruna romboiderna. Den ena ligger i centrala Tyresö och den andra i Trollbäcken. Ishall och idrottsplatser ligger i regel inom 500 m från närmaste busshållplats (se karta i Bilaga 3).

2.2.4 Närhet till fotbollsplan

De gröna romboiderna representerar fotbollsplaner (7 och 11-spelsplaner, konstgräs) i Tyresö som sammanlagt är tio stycken. Stora delar av Tyresö har god närhet till en fotbollsplan. Fotbollsplanerna ligger i regel inom 500 m från närmaste busshållplats. Det finns områden i Bollmora⁵, delar av Tyresö Strand och Trollbäcken⁶ som har länge än 1,5 km till närmsta fotbollsplan. De som bor på Östra Tyresö i omvandlingsområdena har längre avstånd till en fotbollsplan (se karta i Bilaga 3).

2.2.5 Närhet till spontanidrottsplats

De blå romboiderna visar olika platser för spontanidrott i Tyresö.⁷ Den största variationen av olika spontanidrottsanläggningar finns i Tyresös centrala delar. På kartan kan vi även se att kommunens elljusspår finns placerade vid Alby friluftsområde och Barnsjön. Spontanidrottsplatserna ligger i regel inom 500 m från närmaste busshållplats. Det finns områden i Bollmora⁸, delar av Tyresö Strand och Trollbäcken⁹ som har länge än 1,5 km till närmsta spontanidrottsplats. De som bor på Östra Tyresö i omvandlingsområdena har längre avstånd till en spontanidrottsyta (se karta i Bilaga 3).

2.2.6 Närhet till simhall, rackethall och ridanläggning

Den blå punkten visar Tyresös simhall som ligger i de centrala delarna och den gröna punkten visar Tyresös enda ridanläggning som ligger i området Bollmora.¹⁰ Den beige rektangeln visar Tyresö Sportcenter som är Tyresös enda rackethall och ligger i området Bollmora. Simhallen, ridanläggningen och rackethallen ligger i regel inom 500 m från närmaste busshållplats (se karta i Bilaga 3).

⁵ Lindalen samt Öringe, Krusboda

⁶ Hanviken

⁷ Boule, Amaryllisparken och på Fornudden, Padel, Wättingestråket och Trollbäckens IP, Discgolf, Alby friluftsgård, utegym, Wättinge/Barnsjöns motionsspår, Strand, Fornuddsparken, Alby friluftsgård, Spontanidrottsplats Dalskolan, Skatepark, Wättingestråket, Parkourpark, Wättingestråket, Basketplan, Wättingestråket, Elljusspår och motionsspår, Alby friluftsgård o Barnsjön

⁸ Lindalen samt Öringe

⁹ Hanviken

¹⁰ Färdala

2.2.7 Närhet till golfbana

De svarta punkterna representerar golfbanor i Tyresö som sammanlagt är två bangolfbanor samt en 18-hålsbana som ligger i Bollmora och en discgolfbana i Alby friluftsområde (se karta i Bilaga 3).

2.2.8 Närhet till fritidsgård

De gröna romboiderna representerar fritidsgårdar och träffpunkter. I Tyresö finns tre fritidsgårdar. Två av dessa, var av en riktar sig till personer med en funktionsnedsättning, ligger i Bollmora och den tredje i Trollbäcken. Det finns även två träffpunkter som är placerade i Bollmora¹¹ och Tyresö strand samt ett ungdomscafé i Bollmora. Fritidsgårdarna ligger i regel inom 500 m från närmaste busshållplats (se karta i Bilaga 3).

2.2.9 Närhet till platser för kultur

De svarta punkterna representerar platser för kultur. I Tyresö finns det tre bibliotek placerade i Bollmora¹² Trollbäcken samt Tyresö strand. Den största variationen av olika platser för kultur finns i Bollmora exempelvis Kulturskolan, Kvarnhjulet, Konsthallen samt ett Allaktivitetshus och mindre scener.¹³

Samtliga platser för kultur ligger inom 500 m från närmaste busshållplats.

Stora delar av Bollmora har god närhet till platser för kultur. Det finns områden i Bollmora¹⁴ och Trollbäcken¹⁵ som har länge än 1,5 km till närmsta plats för kultur. De som bor på Östra Tyresö i omvandlingsområdena har längre avstånd till platser för kultur (se karta i Bilaga 3).

2.3 Besökstryckspotential

Kartan visar hur många bor nära respektive lokal eller anläggning, och därmed vilket potentiellt besökstryck som finns kring varje anläggning. Detta kan vara relevant för att demonstrera varför anläggningstätheten bör vara högre i vissa områden för att säkerställa kapaciteten, tex tillgängliga träningstider. Kartan visar att området kring centrum, där utbudet är som störst, är det område där besökstryckspotentialen är som högst (se karta i Bilaga 3).

¹¹ Krusboda

¹² Tyresö centrum

¹³ Trollbäcken; en biblioteksfilial samt en liten skola som fungerar som samlingshall. Centrum; ett huvudbibliotek, Scen Forellen (mindre scen 250 pers), Tyresö Aula (mellanstor scen 400 pers) Programrummet (mindre rum 50 pers) samt Tyresö Konsthall. Kvarnhjulet; Sal Nyfors, (samlingshall/ scen/ mötesplatser för kultur), samt Kulturskolans lokaler och scener. Granängsringen: allaktivitetshuset

¹⁴ Lindalen samt Öringe

¹⁵ Västra Persudde, Hanviken och Skälsätra

2.4 Befolkningsstruktur i olika kommundelar

I avsnittet nedan så sätts kartorna som visar det geografiska avståndet till olika typer av utbud i olika kommundelar i relation till kartor som visar de olika områdenas befolkningsstruktur (se kartor, bilaga 4).

Socioekonomiska förutsättningar och tillgång till bil

Den disponibla inkomsten är generellt hög i områden som har lite längre avstånd till verksamheter, anläggningar och lokaler. Områden där en stor andel personer däremot ingår i hushåll med låg ekonomisk standard ligger generellt inom nära avstånd från kultur- och fritidsutbudet.¹⁶

I de flesta områdena utanför Bollmora har ungefär 75 % av hushållen tillgång till bil. I de områden där avståndet till utbudet är som längst har 80 % av hushållen tillgång till minst en bil.¹⁷

Åldersstruktur och befolkningsprognos

Det är även relevant att undersöka i vilka områden det finns en stor andel som tillhör i åldersgrupper som gynnas av närhet till kultur- och fritidsutbudet, exempelvis på grund av att de har svårt att förflytta sig på egen hand. Analysen visar att en relativt stor del av utbudet finns i områden där andelen 0-12 åringar samt +80 åringar är som störst.¹⁸

Befolkningsprognosen visar att det förväntas ske en stor förtätning av centrumområdet fram till 2036. Det kan därmed finnas anledning att beakta behovet av utökningar även på platser där närheten redan är god, i syfte att bibehålla kapaciteten/servicegraden i dessa områden.¹⁹

2.5 Analys kring avståndets konsekvenser

Forskning visar att avståndet till en idrottsanläggning har stor betydelse för om människor är regelbundet fysiskt aktiva eller inte.²⁰ Samtidigt kan inte alla typer av anläggningar finnas i alla kommundelar eller ens i alla kommuner.

För att förstå vilken betydelse det geografiska avståndet kan ha i respektive område och för att vägleda förslag till åtgärder har utredningen bland annat lutat sig mot resultat från Ung livsstils-undersökningen från 2022²¹ samt

¹⁶ Karta Disponibel inkomst och Andel med låg eko standard

¹⁷ Karta Bilinnehav hushåll

¹⁸ Karta 0-12 år 2022 samt Karta 80+ år 2022

¹⁹ Karta Totalbefolkning

²⁰ Anläggnings- och idrottspolitiskt program för Svenska idrott, Riksidrottsförbundet 2015

²¹ Ung livsstil i Tyresö 2022. Resultatet är representativt för elever som går årskurs 7-9 i Tyresö, och ger svar om högstadiungdomars hälso- och fritidsvanor. Urvalet skedde genom slumpmässigt och stratifierat urval. Undersökningens svarsfrekvens var 76%.

resultatet av en liknande geografisk analys som riksidrottsförbundet gjort i Göteborg 2022.²²

Riksidrottsförbundets analys över tillgången till idrott i Göteborg visar att barn och unga i områden med bättre tillgång till bollplan, idrottshall och ishall är mer aktiva i föreningar som använder de typerna av anläggningar. Analysen visade även att avståndet till ridanläggning saknade betydelse. Detta tyder på att när det gäller vissa typer av anläggningar (exempelvis anläggningar specialiserade för en specifik idrott) som få personer har riktigt nära till, så är det rimligt att anta att det spelar det mindre roll exakt hur lång sträckan är. Analysen visade samtidigt att närheten till anläggningen endast är en av flera faktorer som påverkar, och att flera andra faktorer, så som tillgången till bil samt socioekonomiska förutsättningar, spelar betydligt större roll för hur aktiva barn och ungdomar är.²³

Resultat från Ung livsstil visar att avstånden till kultur- och fritidsanläggningar verkar ha en liten betydelse för Tyresöungdomars benägenhet att delta i idrottsföreningar och vara fysiskt aktiva.

Andelen högstadiel elever som är fysiskt inaktiva²⁴ är som störst i Centrum och Granängsringen trots att det fysiska avståndet till utbudet är som kortast och kollektivtrafiken är som mest utbyggd, i dessa områden.

I Östra Tyresö och Trollbäcken är andelen fysiskt inaktiva bland högstadiel elever som lägst, trots att det fysiska avståndet till de flesta verksamheter och aktiviteter är som längst i dessa områden (i synnerhet Östra Tyresö).²⁵

Andelen som är aktiva i en idrottsförening är som störst i Trollbäcken och Östra Tyresö. I centrum är andelen som är aktiv i en idrottsförening betydligt lägre, bland både flickor och pojkar, och den lägsta andelen aktiva inom en idrottsförening (utifrån kön och bostadsområde) är flickor boende i Granängsringen.²⁶

Detta kan förklaras av att de områden där avstånden till anläggningar/verksamheter är som längst är resursstarka områden med goda eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar, och god tillgång till bil.²⁷

²² Riksidrottsförbundet. Var finns idrotten, Analys av göteborgarnas tillgång till idrottsanläggningar 2022-11-10

²³ Var finns idrotten, 2022. Undersökningen bygger på regressionsanalys som undersökt sambandet mellan andel aktiva och tillgång till idrott, tillsammans med andra kontrollvariabler.

²⁴ Definition: Uppgett att de varit fysiskt aktiv färre än 2 gånger senaste veckan. (se bild 34)

²⁵ Ung Livsstil i Tyresö 2022 (föreläsning 13.10.23) Bild 40

²⁶ Ung Livsstil i Tyresö 2022 (föreläsning 13.10.23) Bild 41

²⁷ Tyresö centrum definieras som socioekonomiskt blandat område. Granängsringen-Nyboda definieras som område med socioekonomiska utmaningar. Enligt boverkets definition Tyresö - Segregationsbarometern (boverket.se).

Förvaltningen saknar delvis information om hur medborgare från olika bostadsområden besöker platser för kultur. Undersökningar har visat att folkbibliotek bör placeras centrumnära för att vara lättillgängliga för den vuxna delen av befolkningen.²⁸ Biblioteken är i dagsläget placerade i anslutning kommundelarnas centrumområden.

När det gäller barn och ungdomar är däremot närheten till skolor viktig. Filialbiblioteket i Strand har mycket besök av elever under dagtid och förvaltningen bedömer att detta till stor del beror på att den ligger nära två skolor. Filialbiblioteket i Trollbäcken, där avståndet till skolor är längre, har däremot färre besök av barn och unga under skoltiden.

Högstadies flickor från lägre socioekonomiska grupper besöker i större utsträckning bibliotek jämfört med mer flickor med mer resursstark bakgrund.²⁹ Med tanke på att det finns filialbibliotek i resursstarka områden som Trollbäcken och Tyresö strand så kan detta samband inte enbart förklaras av avståndet. Resurssvaga flickor tenderar dessutom att vara överrepresenterade även i många andra kommuner.

En analys av kulturskolans elevunderlag 2024³⁰ visar att avståndet till kulturskolans lokaler i centrum verkar ha liten betydelse för huruvida barn och unga är inskrivna i kulturskolan eller inte. En mycket stor andel av eleverna bor i områden som Strand, Trollbäcken och Brevik.³¹

Relativt få högstadies ungdomar i Tyresö (Omkring 5 %) hänvisar till långa avstånd eller logistiska problem att ta sig till aktiviteten eller dåliga träningstider (effekt av låg tillgång) när de ska förklara varför de inte tränar, går till biblioteket eller varför de slutat vara aktiv i en förening.³²

3 Slutsatser och rekommenderade åtgärder

Utredningen visar att där det bor mest folk finns också det största utbudet av kultur- och fritidsanläggningar. Det finns områden där det är relativt långt till anläggningar och verksamhet, exempelvis omvandlingsområdena i Östra Tyresö. Dessa områden präglas generellt av goda socioekonomiska förutsättningar och är i många fall de mest glest befolkade.

²⁸ Behovsanalys Kulturlokaler (KFN 2022-04-25 §37)

²⁹ Definition: Ekonomisk grupp 1: Bor i villa/radhus, har tillgång till bil+ båt+ sommarstuga
Ekonomisk grupp 2: Bor i villa/radhus/bostadsrätt + har tillgång till två av dessa tre: bil, båt, sommarstuga, Ekonomisk grupp 3: Bor i hyresrätt + har tillgång till två av dessa tre: bil, båt, sommarstuga, Ekonomisk grupp 4: Bor i hyresrätt + har tillgång till antingen bil, båt eller sommarstuga, Ekonomisk grupp 5: Bor i hyresrätt. Har EJ tillgång till bil, båt eller sommarstuga (se bild 37). Ung Livsstil i Tyresö 2022 (föreläsning 13.10.23)

³⁰ Hemadress för inskrivna elever vårterminen 2024, hämtade från Study Along, januari 2024

³¹ Underlaget har inte satts i relation till andelen potentiella elever i respektive område.

³² Ung livsstil i Tyresö 2022, fråga 11, fråga 19, fråga 39

Förvaltningen anser att nuvarande och planerade anläggningar och verksamhet i huvudsak är placerad där behovet är som störst. Placeringen bidrar till att det finns ett utbud i de flestas närhet, som är förhållandevis enkelt att ta sig till med kollektivtrafiken. Placeringen innebär också det finns en relativt god tillgång även i områden med stor befolkningsmängd, där det annars kan uppstå brist på tillgång på grund av många potentiella nyttjare. Inte minst är det geografiska avståndet generellt kortast i de områden där medborgarnas förutsättningar att ta sig till en aktivitet på längre avstånd är som sämst.

I områden där avstånden är längre kan risken antas vara låg för att avståndet skulle utgöra ett betydande hinder för medborgarnas möjlighet att vara aktiv på sin fritid och ta del av utbudet. Den bedömningen vilar på faktumet att de områdena kännetecknas av faktorer som forskning visat fungerar kompensatoriskt för deltagandet, så som goda socioekonomiska förutsättningar och tillgång till bil. Bedömningen baseras också på att avståndet till anläggningar verkar ha en liten betydelse för Tyresöungdomars benägenhet att delta i idrottsföreningar och vara fysiskt aktiva, eller ta del av kulturskolans kursutbud. Vad det gäller åldern 20-64 år så kan vi även se att ohälsotalen är relativt låga i områden med längre avstånd till anläggningar jämfört med de som har nära till anläggningar.³³

Utifrån utredningens slutsatser rekommenderar förvaltningen följande åtgärder i områden med större geografiska avstånd till anläggningar och verksamheter.

- satsningar på flexibla anläggningar som passar en bred målgrupp.
- punktsatser, t.ex. genom att förlägga tillfälliga arrangemang, eller pop-up verksamhet i dessa kommundelar.
- samnyttja lokaler för att tillgängliggöra utbudet i kommundelar med mindre utbud, utan att detta nödvändigtvis kräver permanenta anläggningar eller verksamhet.
- eftersträva trygga och miljövänliga transportmöjligheter till anläggningar och verksamheter (i synnerhet specialiserade anläggningar som många har längre avstånd till samt verksamheter dit många barn tar sig på egen hand.)

Bilagor

Bilaga 2 Prövning av barnets bästa. Geografiska tillgången till kultur- och fritidsverksamheter.pdf

Bilaga 3 Kartor över närhet till anläggning och verksamhet.pdf

Bilaga 4 Kartor över befolkningsstruktur.pdf

³³ Karta genomsnitt ohälsodagar 2021